

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ TÉZISEI

VAKULA TÍMEA

A BESZÉDPRODUKCIÓ ÉS A BESZÉDPERCEPCIÓ
FEJLŐDÉSE 5–7 ÉVES KORBAN

Nyelvtudományi Doktori Iskola
vezető: Dr. Tolcsvai Nagy Gábor akadémikus

Alkalmazott nyelvészet Doktori Program
vezető: Dr. Gósy Mária DSc

A bizottság tagjai

A bizottság elnöke: Dr. Juhász Dezső CSc
Hivatalosan felkért bírálók: Dr. Adamikné Jászó Anna DSc
Dr. Neuberger Tilda PhD
A bizottság további tagjai: Dr. Deme Andrea PhD
Dr. Horváth Viktória PhD
Dr. Gonda Zsuzsa PhD
Dr. Sólyom Réka PhD

Témavezető
Dr. Bóna Judit PhD

Budapest, 2018

1. Bevezetés

Az anyanyelv-elsajátítás során a beszédprodukción és a beszédpercepción párhuzamosan fejlődik. Ép fejlődés esetén a percepción magasabb szintű, így biztosítva az utánzáshoz szükséges nyelvi mintákhoz való hozzáférést (Gósy 2005).

A beszédpercepción és beszédprodukción fejlődését jellemző szakaszok közül a hatodik életév kitüntetett figyelmet érdemel, a gyermek beszédprodukción és beszédpercepción fejlettsége egyre inkább felkészül az írott nyelv elsajátításának megkezdésére. Ekkorra befejeződik a szegmentális szintű beszédészlelés elsajátítása (néhány apró különbségtől eltekintve, vö. Bóna–Imre 2010), a gyermeknek stabil percepción bázissal kell rendelkeznie a beszédészlelési- és beszédmegértési nehézségek elkerülésének érdekében, illetve a hozzá intézett közléseket, az életkorának megfelelő meséket, történeteket hibátlanul fel kell dolgoznia, mind a részlettörténeteket, mind a fő vonulatot illetően. A gyermekek egy részének azonban nehézségei vannak ezen a téren. Ahhoz, hogy az anyanyelvi képességekkel és készségekkel összefüggő esetleges elmaradásokat, és a későbbi tanulási problémákat meg tudjuk előzni, fontos a mielőbbi (akár az óvodai évek alatt) felismerésük.

Az elsajátítás során a produkciós rendszer az egészen korai évektől a felnőtt minta alapján szerveződik, mégis eltéréseket találhatunk a beszéd folyamatosságát tekintve, eltéréseket tapasztalhatunk ahhoz képest. A folyamatosságot a beszéd temporális szerveződésével, illetve a beszédet megszakító jelenségek előfordulásával jellemezhetjük.

A spontán beszéd úgy definiálható, mint egy folyamat, amelyben a gondolkodás és a szöveg megalkotása, a mondatok megkonstruálása és elmondása (a produkción) szimultán folyamatban, egy időben zajlik le, szinkron tevékenység” (Wacha 1974: 209). A valódi spontán beszédben (Fábricz 1988) a hangzó beszédet semmilyen tartalmi vagy formai tervezés nem előzi meg, a gondolatok kialakulása és a kivitelezés is azonnal történik. A levelti modell (1989) alapján ilyenkor a produkciós folyamatok előzetes tervezés nélkül működnek, szemben a félszponán (más néven félinterpretatív) beszéddel, amikor a beszélőnek lehetősége van az előzetes felkészülésre. Beszélhetünk még irányított spontán beszédéről is, amikor a beszélőnek valamilyen vezérfonal (pl. képek, hallott szöveg) alapján kell a produkcióját létrehoznia (Krepsz 2016).

A spontán beszéd folyamatosságát megakasztó jelenségek már az anyanyelv-elsajátítás korai szakaszában is előfordulnak (Schiro 2003, Furman–Özyürek 2007, Hudson Kam–Edwards 2008, Neuberger 2010, Horváth 2014). Megjelenésük a gyermeknyelvben és a felnőttek nyelvében is tipikus a spontán beszéd velejárójaként; és bár az elhangzottak tartalmához nem járulnak hozzá, a produkció természetes részét képezik (Fox Tree 1995, Levelt 1989, Shriberg 2001, Gósy 2002). A beszélő oldalán időnyerési stratégiaként is funkcionálhatnak, valamint pragmatikai funkciókat is betölthetnek (Fox Tree 2001, Susca–Healey 2002, Arnold et al. 2007, Dér 2010, Arnold–Tanenhaus 2011).

A beszéd produkciója során a beszélő arra is figyel, hogy felismerje és kijavítsa azokat a közlésrészeket, amelyek nem a szándékának megfelelően hangzottak el, esetleg hibát tartalmaztak: ez az önmonitorozás folyamata (Gósy 2008). Az önmonitorozó folyamatok kialakulása egészen kisgyermekkorra tehető. Egyes kutatások szerint néhány gyermek már 1,5–2 éves korában is képes a hibái egy részét javítani (Laakso 2006, Forrester 2008), az óvodás gyermekek már szinte mind javítják a beszédükben megjelenő hibák egy részét (Bóna et al. 2007, Salonen–Laakso 2009), és képesek hallgatóként a mások beszédében előforduló hibák detektálására és javítására is ugyanazzal a mechanizmussal (Gósy–Bóna 2006, Gósy 2009).

A disszertáció témája az 5–7 éves gyermekek beszédpercepciójában és spontán beszédében bekövetkező változások sajátosságainak elemzése. Ennek érdekében a vizsgált életkori övezetből a 100 tipikus fejlődésű gyermekkel rögzített GMP-diagnosztika (Gósy 2006) eredményeit és a spontán beszédük folyamatosságát (temporális jellemzők és megakadások) tárgyalja. Az életkori csoportok összehasonlítása áttekintést nyújt a beszédpercepciós és beszédprodukciós folyamatok időbeni spontán változásáról, illetve rávilágít a gyermekek között fennálló egyéni különbségekre.

2. Az értekezés felépítése

A disszertáció 8 fejezetből áll. Az 5–7 év közötti gyermekek beszédpercepcióját és beszédprodukcióját több szempontból elemezi.

Az 1. fejezet a bevezetés, amely a téma meghatározását és a kutatás általános céljait tartalmazza. Az 1.1. fejezet a beszédpercepció jelentősebb modelljeit és a beszédfeldolgozás tanulásban betöltött szerepét ismerteti. Az 1.2 fejezet a beszédprodukció folyamatát és a spontán beszéd jellemzőit tárgyalja. Itt szerepelnek a

megakadásjelenségek is, kitérve arra, hogy milyen típusok elkülönítése lehetséges, ezek milyen gyakorisággal fordulnak elő a gyermekek beszédében, illetve az önkorrekciós folyamatok fejlődését. Az 1.3. fejezet az anyanyelv-elsajátítás főbb elméleteit és a fejlődés szakaszainak jellemzőit foglalja össze a produkció és a percepció oldaláról, illetve bemutatja az anyanyelv-elsajátítás vizsgálatának néhány lehetőségét és célját.

Az 1.4 fejezet tartalmazza az értekezés céljait és főbb hipotéziseit. A disszertáció megkísérel választ adni arra, hogy napjainkban milyen beszédpercepciós és beszédprodukciós működésekre számíthatunk az óvoda–iskola átmenet időszakában. A beszédfeldolgozási folyamatok működése mellett vizsgálja a gyermekek beszédének temporális sajátosságait, illetve a megakadásjelenségek megjelenését és az önkorrekciós folyamatok működését valódi spontán beszéd és irányított spontán beszéd esetében. Az életkori csoportok összehasonlítása áttekintést nyújthat a beszédpercepciós és beszédprodukciós folyamatok időbeni spontán változásáról, illetve rávilágíthat a gyermekek között fennálló nagy egyéni különbségekre.

A hipotézisek szerint az első osztályos gyermekek percepciós teljesítménye jobb az óvodás gyermekekéhez képest. Ugyanakkor feltételezés, hogy ép beszédpercepciós működések esetén is magasabb az adott életkorban a GMP tesztben elvárt, standard szinttől gyengébben teljesítők száma. A spontán beszéd tagolására és szünetezésére vonatkozóan is különbségeket feltételez a négy csoport között. Hipotézis továbbá, hogy az életkor előrehaladtával változnak a diszharmóniás folyamatok feloldási stratégiái: az iskolás gyermekek változatosabb típusú megakadásokat produkálnak és hogy a beszéd típus meghatározza a megakadások előfordulását: az irányított spontán beszédben kevesebb megakadásjelenség adatolható, mint a valódi spontán beszédben. Végül feltételezi, hogy az óvodás gyermekek önmonitorozó folyamatai kevésbé fejlettek, így kisebb arányban javítják a megakadásaikat, mint az iskolások. Hibajavítási mechanizmusukban gyakoribb a néma szerkesztési szakasz, az iskolás beszélőknél pedig a kitöltött szünet megjelenése.

A 2. fejezet ismerteti a kísérletben részt vevő személyeket, a kutatás általános módszertanát és a vizsgálat anyagát.

A 3. fejezet az eredményeket tartalmazza három nagyobb egységre tagolva. Az első a beszédpercepciós folyamatok működésével kapcsolatos eredményeket tárgyalja óvoda- és kisiskoláskorban, illetve a rövidtávú memória működését vizsgálja. A második nagyobb egység a gyermekek beszédének temporális sajátosságait elemzi a beszédszakaszok és szünetek időtartamának és gyakoriságának vizsgálatával, illetve a

beszéd- és artikulációs tempó elemzésével. A harmadik rész a gyermekek beszédében megjelenő megakadásokat és az önkorrektációs folyamatokat tárgyalja.

A 4. fejezet tartalmazza a következtetéseket az egyes kutatásokkal kapcsolatban, illetve az általános konklúziókat.

Az 5. fejezet a disszertáció rövid összefoglalása.

A 6. fejezet az értekezés téziseit sorolja fel.

A 7. fejezetben kapott helyet a felhasznált szakirodalom, a 8. fejezet pedig a kutatás során használt kérdőívet és egyéb mellékleteket tartalmaz.

3. Kísérleti személyek, anyag, módszer

A kutatásban a négy életkori csoportban összesen 100 gyermek vett részt. Mind ép hallásúak, ép intellektusúak és tipikus fejlődésűek voltak. Az első csoportba 25 ötéves, középső csoportos óvodás tartozott. A második és a harmadik csoportba 25 hatéves nagycsoportos óvodás és 25 hatéves első osztályos diák, a negyedik csoportba 25 hétéves, első osztályos gyermek került.

A kutatásban részt vevő gyermekek beszédészlelési és beszédmegértési folyamatának felmérését a GMP teszt eljárással végeztük (Gósy 2006). A teszt sorozat eredetileg 20 résztesztből áll, az értekezés alapját képező vizsgálatban ebből 8 résztesztet használtam. Az észlelési folyamatok megítélésére a GMP2, GMP3, GMP4, GMP5 részteszteket, a szeriális észlelés működésének feltárására a GMP10, a rövid idejű verbális memória feltérképezésére a GMP8, a beszédmegértési folyamatok jellemzésére a GMP12, GMP16 részteszteket.

A gyermekek produkciójának vizsgálatához 487 percnyi korpuszt rögzítettem óvodai és iskolai környezetben, amelyből 337 perc a gyermekek beszéde. A gyermekekkel egyénileg spontán narratívát és képleírást rögzítettem. A 100 felvételt különböző részekre osztottam az alapján, hogy beszédet vagy más típusú jelkimaradást tartalmaznak-e, ez alapján elemeztem a spontán beszéd temporális sajátosságait. Minden gyermek esetében kigyűjtöttem a megakadásjelenségeket is (Gósy 2005 és Gósy szerk. 2009 kategorizációja alapján) és vizsgáltam ezek jellemzőit. Az annotáláshoz a Praat szoftvert (Boersma–Weenink 2011) használtuk. Az adatokon statisztikai elemzéseket az SPSS 23.0 verziószámú statisztikai program segítségével végeztem, 95%-os szignifikanciaszinten.

4. Eredmények

4. 1. A beszédfeldolgozási folyamatok működése

A gyermekek a fonetikai észlelés tesztjében teljesítettek a legjobban, itt a legtöbb gyermek az életkorának megfelelő szintet érte el, a leggyengébbek pedig a fonológiai működéseket vizsgáló teszt eredményei voltak. Utóbbiban a hétéveseknek csak 16%-a érte el a sztenderdizált szintet. Hasonlóan kevés tanuló adott elegendő helyes választ az akusztikai-fonetikai észlelés tesztjeiben a mondatok ismétlésekor. A hatéveseknél egyévnyi, a hétéveseknél kétévnyi lemaradást adatoltam a gyermekek több mint háromnegyedénél. A szeriális észlelés tesztje alapján is sok hétéves gyermek szorult segítségre, a hat- és hétéves gyermekek döntő többsége kisebb-nagyobb lemaradással oldotta meg a feladatot. A szövegértést vizsgáló altesztben az egyes életkorokban a gyermekek közel fele tudott az elvárt szintnek megfelelni, a lemaradóknál egy-két évnyi elmaradást jegyeztem fel a GMP tesztben az adott életkorra elvárt szinthez képest.

Elemeztem az észlelési és a megértési folyamatok közötti összefüggéseket is. A statisztikai vizsgálat alapján az óvodában a nagyobb csoportba járó gyermekeknél inkább egymásra támaszkodtak a folyamatok, majd hétéves korra valamivel önállóbbá váltak.

4. 2. A gyermekek beszédének temporális sajátosságai

Az egyes felvételeket négy részre (felvételvezetői közlések és beszélőváltások közötti hallgatások, néma és kitöltött szünetek, gyermek beszédszakaszai) bontva elemeztem. Ezek előfordulását és gyakoriságát, időtartamát, valamint a beszédtempó értékeit vizsgáltam. A dolgozat egyik fő kutatási kérdése volt, hogy mi jellemzi a gyermekek spontán beszédének időviszonyait. A felvételek szerkezeti felépítése minden életkorban hasonló volt: az előfordulást és az időbeli megvalósulást tekintve is a legnagyobb részt a gyermekek beszédszakaszai tették ki, ezt követték a néma szünetek, majd elenyésző arányban a kitöltött szünetek.

Az ötéveseknél fordult elő percenként a legkevesebb néma és a legkevesebb kitöltött szünet is, az időtartamokat tekintve utóbbiaknál voltak a leghosszabb hezitálások. A hatéves óvodások produkálták a legkevesebb beszédszakaszt, bár ezek átlagosan a leghosszabb időtartamúak voltak. A hatéves iskolásoknál jelentek meg átlagosan a legrövidebb beszédszakaszok és a szünetek, de náluk volt a legmagasabb az egy percre jutó kitöltött szünetek száma is. A hétéveseknél adatoltam a legtöbb beszédszakaszt, de a leghosszabb néma szüneteket is ők hozták létre, a kitöltött szünetek

időtartama viszont náluk volt átlagosan a legrövidebb. Az ő beszédük tűnt emiatt a legtöredezettebbnek.

Az egyes szakaszok előfordulása és időtartama tekintetében az egyéni különbségek jelentősek voltak. Egy ötéves kislánynál több mint a szünetek fele (53%) hezitálásként valósult meg, sok gyermek szüneteinek közel a harmada kitöltött szünet volt. Ugyanakkor több gyermekre is jellemző volt a kitöltött szünetek hiánya.

Az artikulációs- és beszédtempó elemzésekor az életkorral párhuzamosan növekvő tendenciát nem találtam, ugyanakkor itt is nagy egyéni különbségeket (akár másodpercenként nyolc hang) adatoltam.

4.3. Megakadásjelenségek és önkorrekción a gyermekek beszédében

A gyermekek 1311 megakadásjelenségét a valódi és a spontán beszédben vizsgáltam 200-200 szótagnyi egységben. A gyermekeknél az ekkora közlésekben átlagosan 6,55 darab megakadás jelent meg. Átlagosan a legtöbb (7,94 darab) megakadás az ötéveseknél fordult elő, a legkevesebb (5,76 darab) diszharmóniás jelenség pedig a hatéves óvodások beszédét jellemezte.

Az életkorok között nem voltak jelentős különbségek a bizonytalanságok és a téves kivitelezések arányaiban, ahogy a bizonytalanságok és a hibák típusainak gyakoriságában sem. A vizsgált négy csoport mindegyikében előfordult mind az ötféle bizonytalanság (hezitálás, nyújtás, ismétlés, töltelékszó és újraindítás) és mindenhol a hezitálás volt a leggyakoribb bizonytalanságból fakadó jelenség mindkét beszédtypusban. A téves kivitelezések 9 típusa is minden életkorban megjelent valamelyik beszédtypusban. Az adatolt kategóriák tekintetében nem voltak nagymérvű változások az egyes csoportokban. A leggyakoribb hibajelenség mindkét beszédtypusban a grammatikai hiba volt, a gyermekeknél ez fordult elő legnagyobb arányban a többihez képest.

Feltételeztem, hogy a beszédtypus meghatározza a megakadások előfordulását. Ezt a kapott adatok igazolták. Az irányított spontán beszédben körülbelül harmadannyi megakadásjelenséget (363 darab) adatoltam, mint a valódi spontán beszédben (948 darab). A megakadások gyakoriságában megmutatkozó különbség mind a négy vizsgált csoportban szignifikáns volt.

A gyermekek az összes hiba típusú megakadásjelenségeknek csak 39,5%-át javították. A korrekció mértékében nem volt jelentős különbség az életkorok között, bár a két óvodás csoportot és a két iskolás csoportot együtt vizsgálva minimális növekedés figyelhető meg a javított hibák mennyiségében. A két beszédtypusban is hasonló volt a

javítás aránya (44,15% és 27,63%). A gyermekek legnagyobb mértékben (mindkét típusnál 90% felett) a téves szótalálásokat és a téves kezdéseket javították, ezen kívül a grammatikai hibáknál adatoltam javításokat.

5. Következtetések

Az értekezés 100 fő 5–7 év közötti gyermekek anyanyelv-elsajátítási folyamatának több szempontú vizsgálatát végezte el. Az eredmények alapján a következő tézisek fogalmazhatók meg:

1. Az iskolás gyermekeket a percepció elmaradás az óvodás gyermekekhez hasonlóan érinti, az elmaradások a spontán fejlődésnek köszönhetően nem szűnnek meg maradéktalanul.
2. Ép beszédpercepció működése esetén is magas az egyes életkorokban az elvárt szinttől gyengébben teljesítők száma. Az elmaradás mértéke a vizsgált folyamatok függvényében változó.
3. A spontán beszéd fluenciája nem mutatott egyértelmű lineáris változást a beszélők életkorának előrehaladtával a vizsgált életkorokban.
4. Az óvodás és az iskolás gyermekek is ugyanazokat a stratégiákat alkalmazzák a diszharmóniás folyamatok feloldására.
5. A beszéd típus meghatározza a megakadások előfordulási gyakoriságát: a valódi spontán beszédben közel háromszor annyi megakadásjelenséget adatoltam, mint az irányított spontán beszédben.
6. A gyermekek a megakadásjelenségeknek csak kb. 40%-át javítják. A korrekció mértékében nincs jelentős különbség az életkorok és a beszéd típusok között, a javításra fordított idő is csak típusonként különbözik.

A kutatás eredményei gazdagítják az óvodás és kisiskolás gyermekek anyanyelv-elsajátításáról kialakult képet a tipikus fejlődésű gyermekek esetében. Az eredmények a pszicholingvisztikai vonatkozásokon túl a pedagógiában is hasznosíthatók, bár a vizsgálat keresztmetszeti volta és a kis minta alapján levont következtetések érvényessége korlátozott. Az eredmények értelmezésekor nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az iskolás gyermekeket az olvasás és az írás elsajátításának megkezdése kognitívan megterhelte, így más készséges ideiglenes dominanciája miatt átmenetileg visszaeshettek egy előző fejlettségi szintre. Fontos hangsúlyozni a környezet szerepét is. A szülői,

környezeti, óvodai és iskolai minta is tükröződhet a gyermekek közléseiben, amely egy-egy csoport esetében eltérhet.

6. Az összefoglaláshoz felhasznált irodalom

- Arnold, Jennifer E. – Hudson Kam, Carla – Tanenhaus, Michael K. 2007. If you say thee uh you are describing something hard: The on-line attribution of disfluency during reference comprehension. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory and Cognition* 33. 914–930.
- Arnold, Jennifer E. – Tanenhaus, Michael K. 2011. Disfluency effects in comprehension: How new information can become accessible. In: E. Gibson - N. Perlmutter (eds.): *The processing and acquisition of reference*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts. 197–218.
- Bóna Judit – Gósy Mária – Markó Alexandra 2007. Megakadásjelenségek korrekciója a beszédmegértésben. *Alkalmazott Nyelvtudomány* VII/1–2. 17–29.
- Bóna Judit – Imre Angéla 2010. A rövid-hosszú magánhangzók óvodás és kisiskolás gyermekek beszédprodukciónak. In: Navracsics Judit (szerk.): *Nyelv, beszéd, írás. Pszicholingvisztikai tanulmányok I. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához* 107. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 49–56.
- Dér Csilla Ilona 2010. "Töltelékelem" vagy új nyelvi változó? A hát, úgyhogy, így és ilyen újabb funkciójáról a spontán beszédben. *Beszéd kutatás* 2010. 159–170.
- Fábricz Károly 1988. A beszélt nyelvi szövegalkotás kérdéséhez. In Kontra Miklós (szerk.): *Beszélt nyelvi tanulmányok*. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. 76–90.
- Forrester, Michael A. 2008. The emergence of self-repair: a case study of one child during the early preschool years. *Research on Language and Social Interaction* 41. 99–128.
- Fox Tree, Jean E. 1995. The effect of false starts and repetitions on the processing of subsequent words in spontaneous speech. *Journal of Memory and Language* 34. 709–738.
- Fox Tree, Jean E. 2001. Listeners' uses of um and uh in speech comprehension. *Memory and Language* 29. 320–326.
- Furman, Reyhan – Özyürek, Asli 2007. Development of interactional discourse markers: Insights from Turkish children's and adult's oral narratives. *Journal of Pragmatics* 39. 1742–1757.

- Gósy Mária 2002. A megakadásjelenségek eredete a spontán beszéd tervezési folyamatában. *Magyar Nyelvőr* 126. 192–204.
- Gósy Mária 2005. *Pszicholingvisztika*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Gósy Mária 2006. GMP-diagnosztika. Nikol, Budapest.
- Gósy Mária 2008. Önellenőrzési folyamatok a spontán beszédben. *Magyar Nyelv* 104. 402–426.
- Gósy Mária 2009. Megakadásjelenségek korrekciója óvodáskorban. In: Szijj Ildikó (szerk.): *Philologiae Amor: Tanulmányok, esszék és egyéb írások Pál Ferenc tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 173–182.
- Gósy Mária – Bóna Judit 2006. A megakadásjelenségek javítása a beszédmegértésben. *Magyar Nyelvőr* 130/1. 33–49.
- Gósy Mária – Bóna Judit – Grácz Tekla Etelka – Gyarmathy Dorottya – Horváth Viktória – Imre Angéla – Markó Alexandra – Neuberger Tilda 2009. "Nyelvbottlás"-korpusz. *Beszédkutató* 2009. 257–267.
- Horváth Viktória 2014. Beszédtervezési és önellenőrzési folyamatok kilencéves gyermekeknél. *Magyar Nyelvőr* 138/1. 68–83.
- Hudson Kam, Carla L. – Edwards, Nicole A. 2008. The use of uh and um by 3- and 4-year-old native English speaking children: Not quite right but not completely wrong. *First Language* 28. 313–327.
- Krepsz Valéria 2016. Fonetikai hasonlóságok és különbségek a beszédtypusokban. In: Bóna Judit (szerk.): *Fonetikai Olvasókönyv*. ELTE Fonetikai Tanszék, Budapest. 175–188.
- Laakso, Mina 2006. Self-repair of speech by two-year-old children in conversation. *Puhe ja kieli* 26. 123–136.
- Levelt, Willem J. M. 1989. *Speaking. From Intention to Articulation*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Neuberger Tilda 2010. Korrekciós folyamatok gyermekek spontán beszédében. In: Váradi Tamás (szerk.): *IV. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia tanulmánykötete*. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. 112–123
- Salonen, Tuuli – Laakso, Minna 2009. Self-repair of speech by four-year-old Finnish children. *Journal of Child Language* 36. 855–882.
- Schiro, Martha 2003. Genre and evaluation in narrative development. *Journal of Child Language* 30. 165–195.

- Shriberg, Elizabeth 2001. To'errrr' is human: ecology and acoustics of speech disfluencies. *Journal of the International Phonetic Association* 31/1. 153–169.
- Susca, Michael – Healey, Charles E. 2002. Listener perceptions along a fluency-disfluency continuum: A phenomenological analysis. *Journal of Fluency Disorders* 27. 135–61.
- Wacha Imre 1974. Az elhangzó beszéd főbb akusztikus stíluskategóriáiról. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 10. 203–216.